

تدوین محتوای تمرینی جهت آموزش زبان از طریق نرم افزارهای اجتماعی گوشی های هوشمند با رویکرد معناشناسی قالبی

معصومه کرمانی^۱

محمد دین محمدی^۲

چکیده:

بانظر به اینکه مدتی است استفاده از نرم افزارهای ارتباطی گوشی های هوشمند مانند واتساپ، وایبر، تانگو، و ... جهت آموزش و رفع اشکال دانشجویان غیرفارسی زبان، به عنوان ابزارهای کمک آموزشی در مجموعه دانشگاه مجازی المصطفی (ص)، جایگاه ارزشمندی یافته و ثمرات قابل توجهی در پی داشته است، لذا در این مقاله تلاش شده است فراخور امکانات این نرم افزارها و با بکارگیری راهبردهای آموزش مهارت های زبانی بر اساس رویکرد معناشناسی قالبی یک محتوای تمرینی مناسب برای این منظور ارائه شود. در این پژوهش ابتدا کتاب دوم دانشگاه مجازی المصطفی به عنوان منبع، جهت تدوین محتوا انتخاب شد، سپس راهبردهای مناسب جهت ارائه ی تکالیف و تمرین های مرتبط با هر چهار مهارت زبانی و همچنین مناسب با امکانات نرم افزارهای اجتماعی معرفی شدند. در نهایت یک نمونه محتوای تمرینی با در نظر گرفتن رویکرد قالبی تدوین گردید. کلیدواژه ها: نرم افزارهای اجتماعی، محتوا، تمرینی، راهبردهای آموزش زبان، رویکرد قالبی

۱- مقدمه

در سال های اخیر استفاده از فناوری در حیطه های مختلف بویژه در زمینه ی آموزش زبان بسیار موفق و ثمر بخش بوده است. محدودیت مکانی و زمانی برای افراد در نقاط مختلف دنیا به سبب برخی از جدیدترین فناوری ها مانند: وب، اینترنت، تلفن همراه و به تبع آن گوشیهای هوشمند و ... بر طرف شده است (Sarica & cavus, ۲۰۰۸). امروزه بسیاری از کشورها به یادگیری و استفاده از فناوری ارتباطی و اطلاعاتی به عنوان اساس نظام آموزشی خود تاکید دارند (امیری، ۲۰۱۲).

گوشی های هوشمند نمونه ای از گسترش تکنولوژی است که در سال های اخیر طرفداران بسیاری را به خود اختصاص داده است. پیامد ورود این گوشی ها به بازار، نرم افزارهایی نیز برای این گوشی ها طراحی شده است و آنرا به یک گوشی با کاربرد ی فراتر از کارایی مورد نظر آن تبدیل نموده است.

کارایی نرم افزارها در گوشی های هوشمند که می توانند در حوضه ی آموزش و یادگیری زبان نیز بسیار مفید و کارآمد باشند بطور معمول عبارت است از: ارسال و دریافت پیامک بایبشترین سرعت ممکن و نمایش تحویل آن، قابلیت فرستادن صدا، تصویر، فیلم، دارا بودن شکلکهای مختلف همچون مسنجرهای کامپیوتر، قابلیت به اشتراک گذاشتن مکان خود برای دوستان و نمایش دقیق آن روی نقشه، امکان چت گروهی و تشکیل گروه های ویژه، امکان ارسال پیام به گروهی از افراد، شناسایی و نمایش خودکار کسانی که در لیست مخاطبان شما این نرم افزار را روی گوشی خود نصب کرده اند، امکان مسدود کردن افرادی که بصورت موقت یادا تم می خواهید با آنها در تماس باشید. مشاهده چنین کارایی های در گوشی های هوشمند میتواند این سیستم عامل را ابزاری برای آموزش و یادگیری بویژه در امر آموزش زبان

^۱ کارشناسی ارشد آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان مدرس و پژوهشگر دانشگاه مجازی المصطفی ص kermani.ir80@yahoo.com

^۲ کارشناسی ارشد فلسفه و کلام مدرس دانشگاه مجازی المصطفی ص

تبدیل نماید. اما آنچه از اهمیت ویژه ای برخوردار است این است که چگونه میتوان از این امکانات نرم‌افزاری در جهت آموزش و یادگیری زبان بهره جست؟ و چگونه و با استفاده از چه شیوه‌ها و راهبردهایی می‌توان تکالیف و بازی‌هایی را جهت آموزش هدفدار در جهت ارتقا مهارت‌های اصلی زبان از این طریق ارائه کرد؟ لذا نگارندگان در این پژوهش بر آن شدند ضمن بر شمردن امکانات آموزشی این نرم‌افزارها، یک محتوای تمرینی، با بهره‌گیری از راهبردهای آموزش مهارت‌های زبانی و با رویکرد معناشناسی قالبی، جهت ارتقا چهار مهارت اصلی زبان ارائه دهند. از مزایای طرح تدوین محتوای تمرینی آن است که فراگیران زبان مقصد می‌توانند از طریق عضویت در گروه‌های آموزشی و تمرینی زبان هدف، که در برنامه‌های ارتباطی مانند واتساپ، وایبرو... تشکیل می‌گردد، با اساتید زبان مقصد ارتباط داشته و با کسب محتوای درسی و تمرینی مناسب که با رعایت اصول و نظریه‌های زبانشناسی و آموزش زبان تدوین گردیده‌اند به نتایج خوبی در جهت کسب مهارت در زبان مقصد دست یابند. نوع و قالب طرح سوال و نیز نوع و قالب پاسخگویی زبان‌آموز می‌تواند حالت‌های گوناگون (صوتی، تصویری، و نگارشی) داشته باشد که در هر کدامیک یا چند مهارت زبان‌آموزی را درگیر می‌کند. در آغاز بحث به طرح و بررسی مبانی نظری پژوهش و تعریف کلید واژه‌های پردازیم:

۲.۱. معناشناسی قالبی

یکی از نظریه‌های معنایی که کاربرد واژه در متن واقعی را بیان میکند، معناشناسی قالبی است و این نظریه توسط فیلمور و همکارانش مطرح گردید (Fillmore 1976, 1977, 1982, 1985, Fillmore and Baker 2001, 2010). در این رویکرد گسترده به معناشناسی طبق نظر چانگ و ابلسون (۱۹۷۷)، اینگونه تشخیص داده شده است که مفاهیم بطور تصادفی در ذهن قرار نگرفته‌اند. آنها بر این عقیده‌اند که "طبق معناشناسی ساختاری" بین واژه‌ها و مفاهیمی که در پی دارند رابطه‌ی تضاد، جزو واژگی، همنامی و غیره وجود دارد، از طرفی مفاهیم خاص به یکدیگر مرتبطند، و این ارتباط در نتیجه‌ی تجربه‌ی ایجاد گردیده است" (وکرافت، ۲۰۰۴). به عنوان مثال قالب رستوران را فرض کنید. رستوران صرفاً یک موسسه‌ی امکان خدماتی نیست، بلکه با مفاهیمی همچون: مشتری، پیشخدمت، سفارش دادن، خوردن و صورتحساب در ارتباط است. این مفاهیم با واژه‌ی رستوران در نتیجه‌ی مفاهیمی چون هم معنایی، جزو واژگی، و تضاد و دیگر روابط ساختاری در ارتباط نمی‌باشند بلکه این مفاهیم در پی تجربه‌ی انسان است که با واژه‌ی رستوران مرتبط گردیده‌اند. واژه‌ی رستوران در نتیجه‌ی تجربه‌ی فرد به مفاهیم دیگر گره خورده و قادر به جدایی از مفاهیم دیگر نمی‌باشد (وکرافت، ۲۰۰۴). در این نظریه عقیده بر آن است که در معنی واژه و کاربرد واژه بر اساس قالب معنایی به بهترین شکل ممکن صورت می‌گیرد. قالب معنایی وقایع، رابطه‌ها، یا نهادها را همراه با شرکت کنندگان در آنها توصیف میکند. از آنجایی که این قالبها اساساً معنایی هستند، عناصر آنها در زبانهای مختلف مشابه است و فراگیران زبان با شناختی که نسبت به آنها دارند عناصر قالب را در بافتی منسجم کارآمدتر و سریعتر فرامی‌گیرند.

۳.۱. امکانات نرم‌افزارهای اجتماعی جهت آموزش زبان

نرم افزارهای گوشی‌های هوشمند از قابلیت‌ها و امکانات فوق‌العاده مفیدی جهت آموزش زبان برخوردار هستند، و بطور همزمان می‌توان هر چهار مهارت زبان را از طریق آنها به چالش کشاند. در این بین بعضی از نرم افزارها از مقبولیت بیشتری در بین کاربران برخوردار هستند، که در این مختصر به معرفی اجمالی آنها بر اساس قابلیت‌های شان می‌پردازیم.

تدوین محتوای تمرینی جهت آموزش زبان از طریق نرم‌افزارهای اجتماعی گوشی‌های هوشمند با رویکرد معناشناسی قالبی / ۵۷۳

وجه مشترک تمامی نرم‌افزارهای اجتماعی گوشی‌های هوشمند این است که امکان انواع چت را برای کاربر خود فراهم می‌کند و مخاطب می‌تواند در این قالب با سایر اعضا بصورت هدفمند و یا اتفاقی اقدام به ارتباط نوشتاری و یا صوتی و تصویری بنماید.

ارتباط صوتی و تصویری در این قالب، با ضبط صدا و یا تصویر ممکن می‌باشد و مخاطب با دریافت فایل ضبط شده، می‌تواند به مفاد مفاهیم موردنظر مخاطب خود دسترسی پیدا کند.

اما برخی از نرم‌افزارها علاوه بر امکان چت، دارای امکانات منحصر به فرد دیگری نیز می‌باشند که موجب تمایز این نرم‌افزار با سایر نرم‌افزارها می‌شود که در ادامه به برخی از این ویژگی‌های خاص اشاره می‌کنیم:

۱،۳،۱. نرم‌افزارهایی با قابلیت مکالمه‌ی صوتی، و تصویری:

در برخی از نرم‌افزارهای ارتباط اجتماعی این امکان وجود دارد که می‌توان از طریق اینترنت با مخاطب خود بصورت زنده و بدون هیچ وقفه‌ای ارتباط صوتی و یا تصویری مستقیم برقرار کرد. نرم‌افزارهایی مانند وایبر دارای این خصوصیت می‌باشند.

۲،۳،۱. نرم‌افزارهایی با قابلیت ایجاد صفحه‌ی شخصی

در برخی از نرم‌افزارهای ارتباط اجتماعی گوشی‌های همراه، این امکان وجود دارد که هر مشترک برای خود، یک صفحه شخصی داشته باشد که در آن انواع مطالب نوشتاری، صوتی، و یا تصویری خود را قرار می‌دهد و بر اساس همین اطلاعات با مخاطبین جدیدی بصورت هدفمند و یا اتفاقی ارتباط برقرار می‌کند. نرم‌افزارهایی مانند لاین و تانگو دارای این امکانات می‌باشند.

۳،۳،۱. نرم‌افزارهایی با قابلیت انتقال فایل:

این ویژگی موجب می‌شود که کاربر بتواند برخی از فایل‌ها (مانند word و pdf) را به مخاطب خود ارسال کند. نرم‌افزارهایی مانند تلگرام از این ویژگی برخوردارند.

شاید بتوان گفت هیچ نرم‌افزاری تاکنون ایجاد نشده است که تمامی امکانات بیان شده فوق در آن یکجا جمع باشد و همین امر باعث شده است که مخاطبان فراخور نیازهای خود برخی نرم‌افزارها را به برخی دیگر ترجیح دهند. البته با پیشرفت روزافزون این نرم‌افزارها، بعید نیست در آینده ای نه چندان دور شاهد تجمیع این امکانات در تمامی نرم‌افزارها باشیم.

www.Anjomanfarsi.ir

۱، ۴. راهبردهای کلی جهت ارتقا مهارت‌های زبانی

راهبردهای یادگیری زبان به عنوان ابزارهای بسیار موثر و کارآمد در تسهیل فرایند یادگیری زبان همواره کانون توجه مدرسان و سیاست‌گزاران آموزش بوده است. از جمله راهبردهای یادگیری زبان می‌توان به راهبردهای یادگیری کولمن و کلاپر^۱ (۲۰۰۵)، اشاره نمود.

در این بخش با در نظر گرفتن راهبردهای پیشنهادی کولمن و کلاپر (۲۰۰۵) به تفکیک به بررسی راهبردهای هر چهار مهارت زبانی برای تدوین محتوای تمرینی جهت آموزش از طریق نرم‌افزارهای گوشی هوشمند می‌پردازیم:

¹ - Coleman & Klapper

الف) راهبردهای صحبت کردن: صحبت کردن همواره نقش هسته‌ای را در بین مهارت‌های چهارگانه‌ی یادگیری زبان ایفای کند، و دقیقاً همان چیزی است که زبان‌آموزان در تلاشند که قادر به انجامش باشند (کلپر و کولمن، ۲۰۰۵). برای دستیابی به چنین هدفی لازم است که دانش زبانی در بازه‌های زمانی فشرده تولید گردد، و این امر نیاز به تمرین زیاد از طریق راهبردهای یادگیری صحبت کردن دارد. حال چگونه می‌توان با کمک گرفتن از این راهبردها مهارت صحبت کردن دانشجویان فارسی آموز را با بهره‌گیری از امکانات نرم‌افزارهای گوشی‌های هوشمند ارتقا داد؟ ریاب^۱ (۲۰۰۸)، معتقد است اگر زبان‌آموزان به صورت آنلاین دو نفری یا گروهی هر روز یا حداقل هفته‌ای یک بار صحبت کردن به زبان مقصد را تمرین کنند تنها مهارت‌های ارتباطی شفاهی‌شان پیشرفت می‌کند، بلکه باعث بالا رفتن اعتماد به نفس زبان‌آموزان نیز می‌گردد. زبان‌آموزان می‌توانند با استفاده از امکانات نرم‌افزاری با مربیان، اساتید دانشگاه و زبان‌آموزان دیگر ارتباط کلامی داشته باشند، صحبت کنند و تولیدات زبانی و دیگر مهارت‌های صحبت کردن‌شان - از جمله مشکلات تلفظی - را با آنها مقایسه و اصلاح کنند. برای دستیابی به این هدف لازم است که مهارت‌های صحبت کردن زبان‌آموزان با استفاده از تکالیف و بازی‌هایی متناسب با سن و سطح زبانی آنها به چالش کشیده شود. از جمله راهبردهایی که در این پژوهش جهت تدوین محتوای تمرینی مهارت صحبت کردن در نظر گرفته شده است، راهبردهای صحبت کردن کولمن و کلپر (۲۰۰۵) است که عبارتند از:

- ۱- راهبرد خلاقانه‌ی اطلاعاتی: پاسخ دادن به سوالات درک مطلب، پیش‌بینی کردن، توصیف کردن تصویر و ...
- ۲- خلاصه‌گویی: بیان خلاصه‌ای از یک متن خواندنی و یا شنیدنی.
- ۳- تکرار: یکی از راهبردهای غلبه بر خطر فسیل شدگی ارتباطی، ترغیب فراگیران به تکرار تکالیف شفاهی است. بایگت^۲ (۲۰۰۱)، در پژوهشی به بررسی تکلیف "تکرار کردن" پرداخت، نتایج تحقیق او نشان داد که فراگیران در تولید دوم نه تنها میزان روانی بلکه میزان پیچیدگی تولیدات زبانی خود را می‌سنجند. به بیان دیگر تکلیف تکرار نتایج مثبتی بر مهارت روانی و سلیس بودن و تولید ساختارهای زبانی پیچیده‌تر دارد. تمرین "تکرار"، از طریق تکرار ارکستری (در گروه‌های دونفره، چند نفره و یا حتی تک نفره)، و نیز تکرار مواد آموزشی رایانه-محور (تکرار مواد آموزشی و ضبط کردن صدا)، به ترتیب به فراگیر بویژه فراگیران سطح پایه کمک می‌کنند که بتوانند عبارت‌ها و ساختارهای معمول زبان مقصد را تمرین کنند، و با ضبط صدای خود خطاهای تلفظی‌شان را اصلاح کنند (کولمن و کلپر، ۲۰۰۵). از بین راهبردهای پیشنهادی کولمن و کلپر، راهبرد تکرار و ضبط صدا از طریق مواد آموزشی رایانه - محور تا حدودی می‌تواند آموزش و تمرین مهارت صحبت کردن فراگیران زبان مقصد را از طریق نرم‌افزارهای اجتماعی پوشش دهد.
- ۴- تکلیف "چالش‌گفتاری"^۳: این تکلیف از جمله تکالیفی است که می‌توان آنرا در قالب یک بازی جذاب جهت ارتقای سطح روانی در گفتار به زبان‌آموز ارائه داد. در این بازی از زبان‌آموز خواسته می‌شود طی مدت ۱۰ تا ۲۰ ثانیه به اندازه‌ی پنج جمله در مورد موضوع درس یا یک موضوع خاص صحبت کند. زمانی که تکلیف صحبت کردن دارای محدودیت زمانی باشد، فراگیر کمتر به محتوا و صحت گفته‌های خود توجه می‌کند و بیشتر تلاش می‌کند که روان صحبت کند (کولمن و کلپر، ۲۰۰۵).

ب) راهبردهای خواندن و شنیدن:

¹- Ryobe

²- Bygate

³- speaking challenge

تدوین محتوای تمرینی جهت آموزش زبان از طریق نرم‌افزارهای اجتماعی گوشی‌های هوشمند با رویکرد معناشناسی قالبی / ۵۷۵

مهارت خواندن و شنیدن مستلزم ادغام کردن دانش زبانی با دانش دنیای پیرامون است. درک زمانی اتفاق می‌افتد که ما درون‌دادهایی را که می‌شنویم یا می‌خوانیم را با چارچوب‌های موجود که از درک‌مان در ذهن داریم، وفق دهیم (Bartlett, ۱۹۳۲).

از جمله فرایندهایی که زبان‌آموز را به سمت درک و تعبیر درست متن سوق می‌دهند، عبارتند از:

۱- فرایند پایین به بالا^۱ و بالا به پایین^۲:

فرایند پایین-بالا یا به عبارتی خواندن دقیق بیشتر به روی اطلاعات زبانی متمرکز است، بدین معنی که زبان‌آموز متنی را با هدف دست‌یابی به واژه‌های خاص، تشخیص اینکه چه کسی چه چیزی را گفت، پرکردن جاهای خالی در نسخه‌ی سوالات یا رونوشت، و ... می‌خواند یا می‌شنود (Coleman & Klapper, 2005: 60).

فرایند بالا-پایین دقیقاً عکس فرایند قبلی است، به این ترتیب که هدف آن درک جزئیات و واژه‌های خاص نیست بلکه هدف درک کلیات متن می‌باشد و به جزئیات نمی‌پردازد. برنامه‌های آموزشی و ویدئویی از جمله منابع مفید برای کاربرد راهبردهای حدس زدن از طریق فرایند بالا-پایین است. ویدئوها اطلاعات بافتی غنی و قابل دسترسی را در اختیار زبان‌آموزان می‌گذارند، بطوریکه آنها می‌توانند با نگاه کردن به مکانیکه تعامل در آن اتفاق می‌افتد، لباس و رفتار شخصیت‌ها، و همچنین سرخ‌های فرازبانی مانند حالات چهره و ژست‌های افراد در کلیپ ویدئویی اصل موضوع را حدس بزنند. ادغام کردن دو فرایند پایین-بالا و بالا-پایین برای ارتقا و گسترش موثر سطح مهارت خواندن و شنیدن ضروری می‌باشند. نوتال (۱۹۹۶)، بین راهبرد اجمالی خواندن و دقیق خواندن تمایز قائل می‌شود، بطوریکه او معتقد است راهبرد جهشی خواندن برای تمرین درک خواندن مفید است و حال آنکه هر دو راهبرد برای تمرین درک شنیداری مفید و مثمرتر هستند. درحقیقت نرم‌افزارها مکانی بکر جهت ارتقا این دو مهارت زبانی نیز هستند، چرا که می‌توان در کمترین زمان ممکن کلیپ‌های آموزشی زبان فارسی را در اختیار زبان‌آموزان قرارداد و در کمترین زمان ممکن پاسخ زبان‌آموزان را به سوالاتیکه در ارتباط با کلیپ ویدئویی مطرح می‌شود، دریافت نمود، بازخورد داد و در نهایت ارزیابی نمود.

۲- گزارش دادن: از جمله فعالیت‌های مناسب جهت ارتقا مهارت خواندن و شنیدن، دعوت از فراگیر برای گزارش دادن از یک برنامه تلویزیونی، یا مطلبی از روزنامه، متنی از سایت اینترنتی و یا متن نوشتاری در ارتباط با موضوع درس می‌باشد (کولمن و کلپر، ۲۰۰۵). این راهبرد هم در جای خود روش مناسبی جهت آموزش مهارت‌های خواندن و شنیدن است.

ج) راهبردهای مهارت نوشتن

مهارت نوشتن نیز در جای خود یک توانایی بسیار مهم و در خور توجه برای یادگیری زبان محسوب می‌شود و به حفظ و سازماندهی آموخته‌های زبان مقصد کمک می‌کند، به همین دلیل در محتوای تمرینی تلاش شده این مهارت زبانی نیز مورد توجه قرار گیرد. نگارش نقش دستوری واژگان را بسیار برجسته می‌سازد، که برای مرتفع کردن این نیاز لازم است فرایند پایین-بالا مد نظر باشد تکلیف نوشتن باید بشکل یک چرخه‌ای از فعالیت‌ها باشد، مانند:

۱- بیان و تولید عقاید،

۲- چاره‌اندیشی و تدبیر،

۳- پیش‌نویس کردن،

¹- bottom-up

²- top-down

۴- ترکیب و سازمان دهی کردن،

۵- مرور و تجدید نظر کردن (کولن و کلیر، ۲۰۰۵:۶۵)

به عنوان مثال ابتدا از زبان آموزان خواسته می شود که در ارتباط با یک موضوع خاص نظرات خود را در گروه بنویسند (بارش فکری^۱)، سپس آنها فکر می کنند که چطور می توانند این نکات را به شکل قابل قبولی سازماندهی کنند (در صورت امکان مدل هایی از متون مشابه را می توانند مرور کنند)، سپس زبان آموزان دست به قلم می برند و جملات خود را می نویسند اما این پایان کار نیست. حال باید پیشنویس ها جهت بررسی و مرور توسط استاد زبان مقصد و دیگر زبان آموزان در گروه به اشتراک گذاشته شوند تا در سطوح مختلف نگارش (واژگان، دستور، ترتیب واژگان، پیوستگی و انسجام متن و ...) بررسی شود و در نهایت یک پیشنویس جهت ارزیابی تولید گردد. نویسنده هایی همچون نونان (۱۹۹۹)، و وگنریب (۱۹۹۰)، از چنین فرآیندی در فعالیتهای املاگونه مانند دیکتوگلاس^۲ بهره می جویند. در این فعالیت متن دوبار با صدای بلند توسط استاد خوانده می شود و دانشجویان باید نکاتی شامل واژه و یا عبارت را یاد داشت کنند. در نهایت اعضای گروه واژه ها و عبارات خود را با هم ادغام میکنند و متن را دوباره مینویسند، و متن دوباره خوانده می شود تا گروه متن را با متن باز نویسی شده ی خود مقایسه کنند.

۲- مرور پیشینه

باتوجه به پیشرفت تکنولوژی بویژه در حوزه ی تولید موبایل تحقیقات فراوانی هم در حیطه ی یادگیری از طریق موبایل انجام شده است. یکی از مطالعات اخیر که در تایوان انجام شد نشان داد که فراگیران زبان از یادگیری زبان از طریق موبایل لذت می برند هم به این دلیل که استفاده از آن محدودیت مکانی و زمانی دارد و هم به این دلیل که محتوای آموزشی ارائه شده در این گوشی ها و در اندازه های خیلی کوچک، به آنها در مدیریت کردن فراگیری زبان مقصد کمک شایانی میکند (kinshut & chen, H.sies, 2008).

از دیگر تحقیقات انجام شده در ارتباط با یادگیری زبان از طریق تکنولوژی موبایل می توان به پژوهش چو و ریندرز (۲۰۱۰) اشاره کرد. آنها توضیح میدهند که چگونه گوشی های موبایل فرصت هایی را برای یادگیری موقعیتی، ایجاد ارتباط آسان، و همکاری فراهم می آورند. در نهایت محققان در این پژوهش چنین بیان میکنند که بر اساس نظریه ی یادگیری موقعیتی زبان (لیوونگر، ۱۹۹۱) توانایی دستگاه تلفن همراه برای ذخیره و دسترسی بیسیم به انواع رسانه ها (مانند: صدا، تصویر، ویدئو و متن)، این وسیله را به یک منبع و ابزار آموزشی مفید در محیط ی خارج از کلاس درس حضوری تبدیل کرده است.

سمانه یوسفی (۲۰۱۴)، به بررسی تقویت مهارت صحبت کردن از طریق نرم افزار اسکایپ می پردازد. محقق در این پژوهش تنها به مقایسه ی آموزش مهارت صحبت کردن در شیوه ی سنتی آموزش زبان و شیوه نوین از طریق نرم افزارها پرداخته است. در این پژوهش محقق با گرفتن پیش آزمون و پس آزمون مهارت صحبت کردن زبان آموزان را می سنجد. نتایج پیشرفت قابل ملاحظه ای را در مهارت های صحبت کردن زبان آموزان نشان داد. همچنین تحقیقات دیگری هم در حیطه ی آموزش و یادگیری از طریق گوشیهای موبایل انجام شده است، اما هیچکدام به ارائه ی مواد آموزشی جهت ارتقا مهارت های زبانی به شکل مصداقی نپرداخته اند.

۳- روند تحقیق

در گام نخست این پژوهش، کتاب پارسا دانشگاه المصطفی، برای تدوین تکلیف و بازی، انتخاب شد. سپس براساس رویکرد معناشناسی قالبی و اصول مرتبط با تدوین مواد آموزشی - که در این پژوهش رویکرد تکلیف - محور

¹- brainstorming

²- dictogloss

تدوین محتوای تمرینی جهت آموزش زبان از طریق نرم افزارهای اجتماعی گوشی های هوشمند با رویکرد معناشناسی قالبی / ۵۷۷

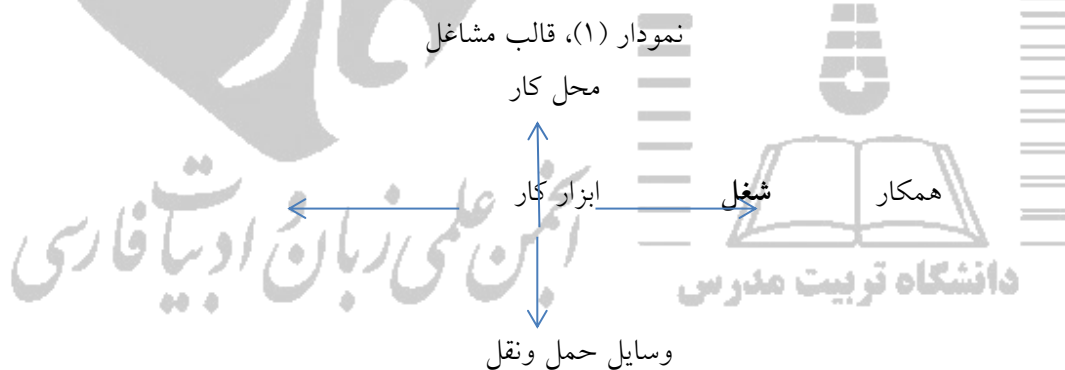
انتخاب شده است - تکالیف و بازی هایی با استفاده از راهبردهای یادگیری و آموزش زبان تدوین گردید. لازم به ذکر است که این تکالیف با هدف ارتقا هر چهار مهارت اصلی یعنی مهارت های خواندن و شنیدن، صحبت کردن و نوشتن فارسی آموزان خارجی بزرگسال (سنین بالاتر از ۱۸ سال) سطح تولیدات زبانی اولیه، طرح گردیده است.

۴- متن

در این بخش از پژوهش سعی شده است با در نظر گرفتن راهبردهای یادگیری زبان که در بخش مقدمه نام برده شدند و بهره گیری از رویکرد معناشناسی قالبی تمرین هایی در قالب پرسش و بازی و در حالت های مختلف نوشتاری، صوتی و تصویری جهت ارائه از طریق نرم افزارهای اجتماعی ارائه گردد. در تدوین محتوای تمرینی، راهبردهای آموزش و یادگیری زبان برای هر چهار مهارت زبانی در نظر گرفته شده است. تدوین محتوای تمرینی برای درس دوم کتاب دوم آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان در هر چهار مهارت خواندن، شنیدن، صحبت کردن و نوشتن، شامل موارد زیر میباشد:

۱.۴. تدوین محتوای تمرینی با استفاده از رویکرد قالبی:

با توجه به این که موضوع درس دوم کتاب پارسا (محتوای آموزشی در دانشگاه المصطفی) منبع انتخابی در این پژوهش "مشاغل" است، با در نظر داشتن قالب کلی مشاغل (نمودار-۱)، و نیز با در نظر گرفتن سطح فراگیران زبان و کتاب درسی تمرین هایی جهت یادگیری واژه های مرتبط در چهار حیطه ی مهارتی اصلی زبان (شنیدن، خواندن، صحبت کردن، و نوشتن) ارائه گردیده است.

۱.۴.۱. فعالیت های مهارت گفتاری

هنگامی که زبان آموز قدری از دانش زبانی را داراست می توان از راهبرد خلا اطلاعاتی برای درگیر کردن زبان آموز با مهارت گفتاری بهره جست (McDonough & shaw ۱۹۹۳). با استفاده از این راهبرد می توان تکالیف و بازی هایی را مطرح کرد،

www.Anjomanfarsi.ir

مهارت صحبت کردن

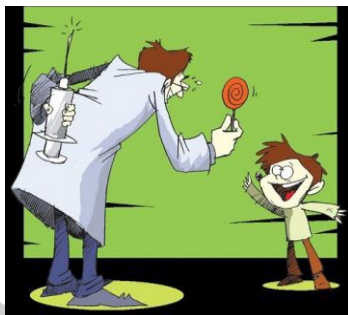
- پیش تکلیف:

تصاویر را ببینید و به سوالات پاسخ دهید.

			
شربت	کپسول	قرص	آمپول

- ۱- کدام یک از داروها را بیشتر مصرف می‌کند؟...
- ۲- کدام دارو تلخ نیست؟ کدام تلخ است؟ همیشه تلخ است؟ ...

(کلیپ تصویری همراه با سوالات مرتبط با تکلیف)

- تکلیف:

- خلاصه ای از متن شنیداری را در یک دقیقه بگویید.

- پس تکلیف:

- ۱- در مورد نسخه ای که اخیراً پزشک برای شما نوشته است، صحبت کنید و بگویید: کجا، کی، چه روزی، چه ساعتی، چرا، به پزشک رفتید؟ او برای شما چه داروهایی نوشت؟ نام داروها و طریقه ی مصرف آنها را از روی نسخه ی خود بگویید.

- پاسخ دهی: در بخش پیش تکلیف فایل تصاویر و سوالات مربوط به آنها در چت ارسال می‌شود و زبان آموز با ارسال پیام صوتی پاسخ می‌دهد (بارش فکری قبل از انجام تکلیف). سپس کلیپ تکلیف توسط استاد در گروه ارسال می‌شود و باز هم زبان آموزان با ارسال پیام صوتی پاسخ می‌دهند و در نهایت سوالات پس تکلیف پرسیده و مطرح می‌گردد. در تمامی تکالیف زبان آموزان ترغیب به ارسال فایل صوتی می‌شود و در نهایت آنها می‌توانند با مقایسه ی فایل های صوتی خود با فایل های صوتی دیگر اعضای گروه و مهمتر از آن فایل نهایی که توسط استاد بومی زبان در محیط چت به اشتراک گذاشته می‌شود، نقاط ضعف و قوت خود را در مهارت های گفتاری (سلیس، دقیق و صحیح بودن) دریابد.

تحلیل

تدوین محتوای تمرینی جهت آموزش زبان از طریق نرم افزارهای اجتماعی گوشی های هوشمند با رویکرد معناشناسی قالبی / ۵۷۹

- در رویکرد قالبی تنها واژه های مرتبط با هم مد نظر نیست، بلکه ساختار دستوری و انواع عبارات (عبارت های اسمی / فعلی / حرف اضافه) را نیز در بر دارد، به عنوان مثال: پزشک نسخه می نویسد. این شیوهی آموزش نه تنها زبان آموز را با عناصر واژگانی یا به عبارتی اجزای جمله (اسم، فعل، مفعول و ...) آشنا می کند، بلکه ذهن زبان آموز را با ترتیب قرار گرفتن آنها در جمله درگیر می کند. فعالیت های زبانی پیش تکلیف زبان آموز را ترغیب به انجام تکلیف خلا اطلاعاتی می کند (Coleman & Kelapper)، و فعالیت های بخش تکلیف فراگیر را برای صحبت کردن مستقل و سلیس آماده می کند، در نهایت در پس تکلیف تکالیف و بازی های مرتبط با راهبرد تکرار کردن، تولید روان و پیچیده ی ساختارهای زبانی را در فراگیر منجر می شود (بایگت، ۲۰۰۱). دریافت پاسخ های مختلف بویژه پاسخ صحیح استاد توسط زبان آموزان باعث می شود اعضای گروه بتوانند پاسخ صحیح را با پاسخ خود مقایسه کنند و نقاط ضعف و قوت خود را در ارتباط با تلفظ واژه ها و نکات گرامری، معنی واژه ها و میزان سلیس و صحیح بودن خود در کاربرد زبان مقصد هنگام صحبت کردن، ارزیابی کنند.

۲.۱.۴. فعالیت های مهارت خواندن و شنیدن

پیش تکلیف:

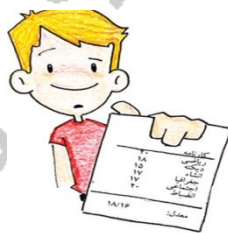
با توجه به تصاویر به سوالات داخل جدول پاسخ دهید.

بازی کردن

سرویس مدرسه

صندلی

کارنامه

سوال	پاسخ شما (با توجه به تصویر)	پاسخ از متن (راهبرد خواندن دقیق)
۱ - دانش آموزان با چی به مدرسه می روند؟		
۲ - دانش آموزان در کلاس کجا می نشینند؟	روی صندلی	روی نیمکت
۳ - دانش آموز چه دارد؟		
۴ - دانش آموزان در مدرسه		

		چکار می کنند؟
		۵- معلم نمره های امتحان دانش آموزان را کجا می نویسد؟

- ابتدا متن خواندن یا کلیپ ویدئویی با موضوع اولین روز سال تحصیلی در گروه به اشتراک گذاشته می شود.

(امروز اولین روز سال تحصیلی است. برادرم ماهان ساعت ۷:۳۰ صبح با اتوبوس مدرسه به مدرسه می رود. اسم راننده اتوبوس "آقای احمدی" است. و ...)

تکلیف

فعالیت (۱)

- ۱- موضوع کلیپ/ متن چه بود؟
- ۲- نام چند تا از مشاغل را که در متن خواندید یا شنیدید رادر چت بگوئید یا بنویسید.

پس تکلیف

پس تکلیف یک بازی گروهی است ، به نمونه ی زیر توجه کنید:

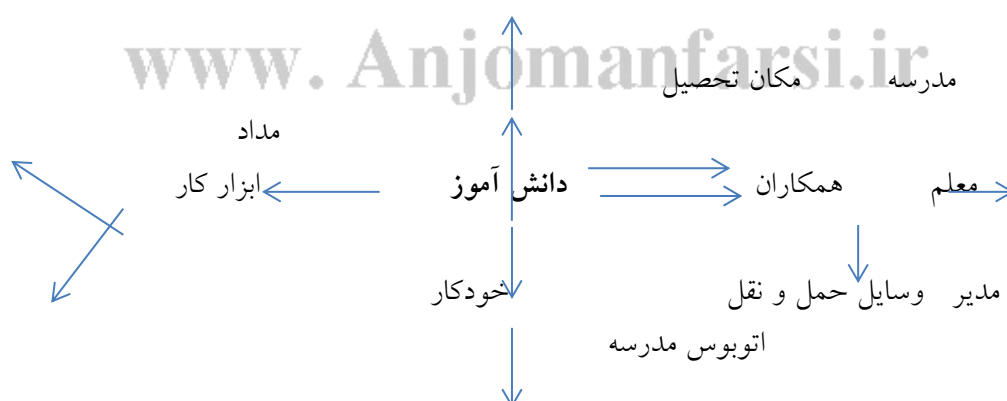
- استاد جملات متن را یکی یکی می خواند، اما او عمدا گاهی اشتباهات واژگانی و دستوری مرتکب می شود، و زبان آموزان باید اشتباهات را اصلاح کنند. و این بازی با دیگر اعضای گروه ادامه می یابد، بدین شکل که این بار آنها جملاتی را اشتباه می گویند و بقیه باید اصلاح کنند.

تحلیل

در تکالیف فوق، سعی شده است تا حد ممکن واحدهای واژگانی مرتبط با قالب دانش آموز متناسب با سطح کتاب و زبان آموزانی که این کتاب را مطالعه می کنند، پوشش داده شود. که در ادامه، قالب دانش آموز در نمودار (۲) ارائه شده است:

نمودار (۲): عناصر واژگانی قالب دانش آموز

کلاس

۳،۱،۴. فعالیت‌های مهارت نوشتاری

پیش تکلیف

در چند جمله بنویسید شما چه شغلی را دوست دارید؟ آن شغل را در چند جمله توصیف کنید. (راهبرد بیان عقیده یا بارش فکری)

تکلیف

کلیدی از تصاویر بهم ریخته در ارتباط با بخشی از یک متن نگارشی در گروه به اشتراک گذاشته می‌شود. سپس زبان-آموزان باید ابتدا با نوشتن شماره ی هر تصویر ترتیب اتفاقات را مشخص کنند و بعد جملات را مرتب کنند تا متنی منسجم نوشته شود. (راهبرد دیکتو گلاس)

پس از اینکه جملات نوشته شد استاد متن اصلی را برای گروه به اشتراک می‌گذارد تا زبان‌آموزان متن را با متن خودشان مقایسه کنند.

پس تکلیف

بازی گروهی :

در گروه استاد به عنوان نمونه یک جمله می‌گوید و آغازگر بازی است و بقیه جمله‌ی او را با نوشتن جملات جدید دنبال می‌کنند. استاد قبل از شروع توضیحی در مورد نحوه ی بازی می‌دهد. در این بازی نه تنها مهارت‌های نوشتن بلکه مهارت‌های خواندن و گفتن (در صورت ارسال فایل صوتی هنگام پاسخگویی) نیز تقویت می‌شود، از طرفی فراگیران با زمان حال ساده افعال مختلف مرتبط با مشاغل آشنا می‌شوند، و در نهایت صرفا فعال و ضمایر تمرین می‌شود (نونان، ۱۹۸۹).

ابتدا مطابق موضوع درس دو یعنی " مشاغل "، یکی از اعضای گروه خودش را معرفی و شغلش را می‌گوید:

۱- نفر اول : من مهدی هستم، من مهندسم.

۲- نفر دوم : من فاطمه هستم، من معلمم. مهدی مهندس است. و ...

پاسخ‌دهی

زبان‌آموزان باید واژه‌ها، عبارات و جملاتی که در ارتباط با تصاویر به ذهن شان می‌رسد را در چت بنویسند. سپس با استفاده از واژه‌ها، عبارات، و جملات مختلفی که توسط اعضای گروه در چت نوشته شده است، استاد از زبان-آموزان در خواست می‌کند که نوشته‌ها را سازماندهی کنند به این شکل که جملات مربوط به کدام تصویر را ابتدا باید بنویسند و ترتیب نوشتن جملات را تشخیص دهند. سپس زبان‌آموزان نوشته‌های خود را به شکل یک متن منسجم در گروه به اشتراک می‌گذارند، تا اینکه توسط استاد و سایر اعضای گروه اصلاح و بازنویسی گردد. در نهایت استاد مربوطه متن اصلی را که از قبل آماده کرده در گروه به اشتراک می‌گذارد و آنها می‌توانند با تجدید نظر در متن و مقایسه‌ی آن با متن اصلی اشتباهات متنی را که خودشان نوشته‌اند را اصلاح کنند. در واقع با چنین روشی زبان-آموزان را مرحله به مرحله به سمت نگارش منسجم سوق داده‌ایم، نویسندگان به زبان دوم لازم است که بانگارش به عنوان یک فرایند مرحله به مرحله و تکرارشونده آشنا شوند تا اینکه یک تولید یکباره و منسجم (White & Arndt) بدین معنا که با تجدید نظرهای پی در پی و نوشتن چکنویس‌های متعدد در نهایت متن به شکل منسجم که هیچگونه خطای دستوری و املائی ندارد، تبدیل می‌گردد. در ادامه بر اساس راهبرد معرفی شده جهت تقویت مهارت نگارش زبان‌آموزان نمونه‌ای آورده شده است.

تحلیل

دانشجو با استفاده از راهبردهای یادگیری زبان که معمولاً در هر چهار مهارت مشابه است شروع به پاسخ‌دهی می‌کند. راهبردهایی همچون: استفاده از خلا اطلاعاتی، محدودیت زمانی، استفاده از طرح‌واره‌های ذهنی، و فرایندهای پایین-بالا و بالا-پایین جهت درگیر کردن زبان‌آموز با طریقه‌ی نگارش صحیح و دستور زبان مقصد با انجام چنین تکلیفی به اینسوالات در موقعیت پاسخ‌دهی غیرکلامی و از طریق نوشتار قرار می‌گیرد و با طریقه‌ی صحیح نوشتن و درک مطلب بیشتر درگیر می‌شود. از دیگر مزایای این شیوه‌ی تمرین نوشتار این است که زبان‌آموزان نگارش خود را در معرض نقد و بررسی دیگر اعضای گروه بویژه استاد مربوطه می‌گذارند و در هر زمان و مکانی امکان دسترسی به نوشته‌های خود و دیگر اعضای گروه را دارند و با بررسی آنها می‌توانند نقاط ضعف خود را بیابند (منال محمدخداری، ۲۰۱۳).

از آنجایی که چنین محیط‌هایی در نرم‌افزارها امکان نگارش و بازنویسی متن و ارسال آن به چندین منتقد را برای دانشجو فراهم می‌کند، بطورفزاینده‌ای جهت تمرین نگارش به زبان مقصد حامیان فراوانی یافته- است (Broady, 2000). بسیاری از موسسات امکانات یادگیری الکترونیکی را برای دانشجویان خود فراهم کرده‌اند بطوریکه آنها می‌توانند مطالبی که می‌نویسند را برای دیگران ارسال کنند تا بقیه در مورد نوشته‌ی آنها نظر بدهند. این شیوه از نگارش انگیزه‌ی زبان‌آموز را برای نوشتن بالا می‌برد چرا که آنها می‌دانند که برای نوشته‌های آنها خواننده و یا شنونده‌ای وجود دارد، که متن یا جملات آنها را می‌خواند و انتقاد می‌کند و نظر می‌دهد و این یک بازخورد بسیار مفید برای رفع مشکلات نگارشی زبان‌آموزان است.

از آنجایی که تمامی تمرینات اعم از صوتی، نوشتاری، و ... در محیط چت ذخیره می‌شود، زبان‌آموزان در هر زمان و در هر مکانی امکان دسترسی به بانک تمرینات و پاسخ‌های اصلاح شده توسط استاد را دارند، و می‌توانند مطالب را چندین بار مرور کنند، و اگر مطلبی را به دلیل استرس و عوامل جانبی دیگر در زمان حضور در چت از دست داده‌اند یا خوب درک نکرده‌اند، در فضایی آرام و بدون استرس مجدد مرور کنند و به نتیجه‌ی مطلوبی در زمینه‌ی مهارت‌های زبانی دست یابند. در نهایت آنها می‌توانند جملات زبان‌آموزان دیگر را هم بشنوند و به سطح دانش زبان مقصد خود بیافزایند.

نتیجه‌گیری

نتایج حاکی از آن است که استفاده از امکانات نرم‌افزارهای اجتماعی گوشی‌های هوشمند می‌تواند روشی موثر در جهت ارتقا مهارت‌های زبانی زبان‌آموزان باشد. به عبارت دیگر این نرم‌افزارها فرصتی را برای زبان‌آموزان فراهم می‌کنند که آنها بتوانند مهارت زبانی خود را در زبان مقصد در یک گروه در ارتباط با استاد بومی زبان و دیگر اعضای گروه محک بزنند، همچنین مطالبی را که در کلاس آموخته‌اند را مرور کنند، و در نهایت ایده‌ها و پاسخ‌های خود را در گروه به اشتراک بگذارند و بازخورد سریع دریافت کنند. از دیگر مزایای این طرح آن است که زبان‌آموزان در هر زمان و مکانی به انواع تمرین‌ها دسترسی داشته و هم‌زمان می‌توانند نقاط ضعف خود را بررسی و در جهت رفع آنها برآیند.

نکته‌ی قابل بیان دیگر این که محتوای تمرینی در این پژوهش با بهره‌گیری از یک رویکرد زبان‌شناسی یعنی معناشناسی قالبی تدوین شده است. طبق این رویکرد زبان‌آموزان با واژه‌هایی که از نظر معنایی به هم مرتبطند و در یک قالب قرار می‌گیرند آشنا می‌شوند و همچنین ترتیب قرار گرفتن واژه‌های مرتبط را در جمله درک می‌کنند.

معقول به نظر می‌رسد که مدرسان و اساتید زبان شیوه‌ها و راهبردهایی را برای تدوین محتوای تمرینی باید بکار گیرند که به فراگیران در افزایش سطح تفکر و استفاده از راهبردهای یادگیری چهار مهارت زبانی‌شان و همچنین

تدوین محتوای تمرینی جهت آموزش زبان از طریق نرم افزارهای اجتماعی گوشه‌های هوشمند با رویکرد معناشناسی قالبی / ۵۸۳

کاهش اضطراب آنها در برخورد با چالش‌ها کمک کند. این پژوهش تنها در پی ارائه‌ی یک الگوی اولیه در ارتباط با تدوین محتوای تمرینی با بکارگیری راهبردهای زبانی می‌باشد. گام ضروری بعدی در این زمینه بکارگیری این روش آموزش زبان در محیط آنلاین همزمان با محیط واقعی (کلاس) و مقایسه‌ی آن با روش آموزش تنها در محیط کلاس درس می‌باشد.

منابع :

- Amiri, E. (2012). A Study of The Application of Digital Technologies In Teaching And Learning English Language And Literature *TERNATIONAL JOURNAL OF SCIENTIFIC & TECHNOLOGY RESEARCH* 1 (5), 103-107.
- Broady, E. (2000) 'Second Language writing in a Computer Environment: A different kind of writing? A different kind of teaching?' in E. Broady (ed.) *second Language Writing in a computer Environment*, London: CILT/AFLS.
- Bygate, M. (2001) 'Effects of task repetition on the structure and control of oral language' in M. Bygate, P. Skehan and M. Swain (eds) *Researching Pedagogic Tasks: second language learning, teaching and testing*, Harlow: Longman.
- Croft, W. & Alan Cruse, D. (2004). *Cognitive linguistics*. New York: Cambridge University Press.
- Fillmore, Charles J. (1982). Frame semantics, in *Linguistic Society of Korea (ed.) Linguistics in the morning calm*. Seoul: Hanshin, 111-137.
- James, A. Coleman & John Klapper. (2005). *Effective Learning and Teaching in Modern Languages*
- Khodary, M. (2013). Wiki: An Effective Web Tool to Develop Writing Performance and Reduce Writing Apprehension among English as a Foreign Language Learners
- McDonough, J. and Shaw, C. (1993). *Materials and Methods in ELT*, London: Blackwell.
- Yousefi, S. (2014). Comparison of Traditional and Video Mediated Learning of English: Tracking a New Approach

نخستین همایش آموزش زبان فارسی

www.Anjomanfarsi.ir